

ГЛОБАЛЬНЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК АКТОР СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ: КОНСТРУКТИВНІ Й ДЕСТРУКТИВНІ АСПЕКТИ

БЄЛЬСЬКА

Тетяна

Валентинівна,

кандидат наук з державного управління, докторант кафедри державної політики та управління суспільним розвитком Національної академії державного управління при Президентові України, м. Київ.

Анотація: у статті встановлено, що участь глобального громадянського суспільства в інформаційному просторі виражається в роботі різних формальних і неформальних організацій та груп; обґрунтовано, що одним із способів активності глобального громадянського суспільства в Інтернет є краудсорсінг; охарактеризовано деструктивний аспект соціальних мереж, який полягає у втягуванні мережевих спільнот в інформаційні та кібер-війни.

Ключові слова:

глобальне громадянське суспільство, громадянське суспільство, мережеві спільноти, краудсорсінг, інформаційні війни, гібридні війни.

УДК 35.088.8

Постановка проблеми. Відзначаючи неперевершені можливості інформаційних і комунікаційних процесів в глобалізованому світі, слід звернути увагу на зростання обсягу інформації, яку почали отримувати громадяни поза контролем своїх національних урядів. В той же час, громадяни об'єднуючись в інституції громадянського суспільства роблять значний внесок у міжнародну політику. А. де Токвіль [22] уперше звернув увагу на ту роль, яку відіграє інформація як у формуванні громадянської самосвідомості, так і в розширенні простору громадянського суспільства.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. Фундаментальні положення для дослідження інформаційного суспільства були закладені в працях таких вчених як М. Кастельс, Г. Почепцов, О. Горшко. На вивчення функціонування мережевих спільнот були спрямовані зусилля таких українських та зарубіжних вчених як Є. Пілат, Є. Ланюк, В. Овчинський та інших.

Визнаючи значний внесок вищезазначених авторів в розвиток науки, слід зазначити, що вони не визначали позитивні і негативні аспекти функціонування глобального громадянського суспільства в соціальних мережах.

Формулювання цілей дослідження. Мета статті – охарактеризувати позитивні і негативні аспекти функціонування глобального громадянського суспільства в соціальних мережах.

Вклад основного матеріалу дослідження. Ідея “інформаційної магістралі” була офіційно “запущена” в адміністрації Клінтона-Гора. Європа майже відразу включилася до цього дискурсу. Відзначається дві хвилі риторики з даного питання [33]. Перша хвиля – направлена на лібералізацію телекомунікацій та розвиток інформаційних технологій. Під час другої хвилі – у другій половині 1990-х років акцент змістився на соціальні аспекти розвитку інформаційного суспільства. Про транс-європейські мережі йшлося у так званій Білій книзі колишнього французького міністра фінансів Жака Делора “Зростання, конкурентоспроможність, зайнятість. Проблеми та шляхи вирішення в 21-му столітті” (1993) [28] та доповіді Мартіна Бенгерманна “Європа і глобальне інформаційне суспільство” (1994) [29]. Програмний документ “Шлях Європи до інформаційного суспільства” (1994 р.) [30, 31], визначає принципи діяльності ЄС в галузі інформації і комунікації. Серед основних положень і принципів Рада Європи визначила створення об'єднаної системи комп'ютерних мереж для вільного обігу інформації; дослідження проблем негативного впливу новітніх інформаційно-комунікаційних технологій на соціальний захист та трудові права населення Європи та інші.

Важливим кроком на шляху становлення інформаційного суспільства стала прийнята 2000 р. за ініціативою Великобританії, Німеччини, Італії, Канади, Російської Федерації, США, Франції та Японії Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства [13]. У змісті Хартії чітко визначено, що одним з найважливіших чинників, які впливають на формування суспільства XXI ст. є інформаційно-комунікаційні технології, які визначають зміст соціальної трансформації, що полягає у нових можливостях людини і суспільства

використовувати знання та ідеї. Інформаційне суспільство дає змогу людям ширше використовувати свій потенціал. Для цього потрібно, щоб інформаційно-комунікаційні технології служили досягненню взаємодоповнюючих цілей забезпечення стійкого економічного розвитку, підвищення суспільного благополуччя, стимулюванню соціальної згоди та повної реалізації їх потенціалу в галузі укріплення демократії, транспарентного та відповідального управління, прав людини, розвитку культурної багатоманітності та укріплення міжнародного миру і стабільності. Досягнення цих цілей та вирішення проблем, що виникають, потребуватиме розробки ефективних національних та міжнародних стратегій [13].

У 2000 р. Україна також підписала Меморандум про взаєморозуміння між Генеральним Директором з питань Інформаційного суспільства Європейської Комісії і Державним комітетом зв'язку та інформатизації України щодо розвитку інформаційного суспільства [11], з метою налагодження взаєморозуміння та розширення співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Меморандум взаєморозуміння дозволяє покращити співробітництво у галузі стратегії, законотворчості та створення умов для ринкової економіки у сфері послуг Інформаційного суспільства [15]. Отже, наша держава, відчуваючи тенденції зародження світового глобального інформаційного суспільства, визнала на рівні офіційних документів початок переходу до інформатизації суспільних процесів.

Світове співтовариство стало набагато відкритішим, ліберальнішим, демократичнішим, а сама свобода інформації відкрила можливості до значно більш ефективного контролю за владою з боку суспільства [15]. Інформаційний фактор виступає чинником міжнародних впливів, інструментом дипломатії та глобальної стратегії світового порядку [5].

Людина щоденно отримує більше інформації, ніж здатна обробити, водночас вона дістала можливість вибору новин чи інформаційних ресурсів, а соціальні мережі, як новий різновид комунікацій, стають чинником розвитку глобального громадянського суспільства. Мережевому принципу функціонування глобального громадянського суспільства сприяє сама структура інтернет-середовища, у якому відсутній формальний єдиний керівний центр і ієрархічна система управління. Соціальні мережі – “своєрідний віртуальний соціальний простір, у якому люди взаємодіють як автономні індивіди, у результаті чого формується складна, багаторівнева мережа громадянських зв'язків і взаємозалежностей, здатна сприяти якнайповнішому забезпеченню функціонування їх власного соціального життя, функціонуванню системи соціальних структур, до яких належать громадяни та суспільства в цілому [14]”.

Комунікація в Інтернет є “не просто процесом обміну інформацією, а процесом створення спільноти, у якій ця інформація спільно осмислюється і співвідноситься зі смислами всіх учасників комунікативних взаємодій, створюючи, таким чином, певний ступінь взаєморозуміння і колективного конструювання та засвоєння смислів. Отже, комунікація набуває функцій як соціальний процес творення [2, с.18]”. Функціонування соціальні мережі не потребує прямої підтримки і, відповідно, повного контролю з боку владних чи політичних структур, тобто відбувається автономно, що створює умови для вироблення позицій, незалежних від позицій влади, і стає передумовою для громадського контролю над державою та тиску на політичну сферу.

Слід наголосити, що особливістю інформаційного суспільства є відсутність територіальних кордонів. Для його існування потрібні лише два головних компоненти – суспільство та інформація. Особливістю ж громадянського суспільства є відносно чітка прив'язка до території держави при мінімальному втручанні її органів у функціонування інститутів громадянського суспільства. Для його існування, передусім, необхідна наявність самоорганізаційних спільнот (інститутів) та обмежений вплив держави [15]. На кінець XX ст. припадає створення глобальної мережі Інтернет.

Поява Інтернет дала змогу стерти інформаційні бар'єри та кордони у спілкуванні, обміні та доступі до інформації. Згідно з грудневим звітом 2012 р. В. Косенза (Vincenzo Cosenza), італійського аналітика соціальних медіа, на сьогодні найпопулярнішою соціальною мережею у світі є Facebook. За даними аналітика, Facebook

домінує в 127 країнах. На сьогодні у Facebook понад 1 млрд. активних користувачів у місяць (у тому числі 600 млн користувачів мобільного Інтернету), українських користувачів приблизно 2 мільйони профілів (в той час як в “ВКонтакте” 20 мільйонів), що становить 5,2% населення. За даними Socialbakers, це показник між Конго і Сан-Томе і Принсіпі [8]. Основна причина зростання популярності цієї соціальної мережі – її широке поширення в країнах Азії, де кількість її користувачів становить 278 млн. осіб. Також Facebook має 243 млн. користувачів у Північній Америці, 142 млн. у Південній, майже 52 млн. в Африці. У 2012 р. Facebook став найпопулярнішою соціальною мережею у Вірменії, Киргизстані, Латвії і В’єтнамі [24; 20, с.73-74]. Крім Facebook серед найбільш популярних соціальних мереж у світі – Qzone, “ВКонтакте”, “Однокласники” и Cloob. У Росії лідером стала мережа, ВКонтакте (190 млн. зареєстрованих користувачів), в Азії – Qzone (552 млн. користувачів), а лідером в Ірані стала мережа Cloob (доступ до Facebook там ускладнений через цензуру) [20]. За даними компанії Pingdom, число людей, включених в глобальну Мережу, до кінця 2012 року склало 2,4 мільярда. 62% користувачів Інтернету користуються соцмережами. Знаходження в соцмережах є сьогодні найпопулярнішою активністю інтернет-користувачів. Число користувачів Facebook, хоча б один раз на місяць відвідують цю соцмережу, в жовтні 2012 р перевищила 1 мільярд осіб. Число активних користувачів Twitter в грудні 2012 р. склало 200 мільйонів чоловік. На Facebook кожен день завантажується 300 мільйонів нових фотографій. На YouTube щодня відбувається 4 мільярди переглядів відеороликів [4].

У рік Арабської весни бренди Google, Facebook, Twitter і YouTube стають предметом культу, а Джек Дорсі і Марк Цукерберг – такими ж ідолами молоді, як Beatles в кінці 1960-х. Кумирами стають “ІТ-генії”, не завершили вищу освіту. За допомогою ЗМІ у масовій свідомості закріплюється зразок недоучки-стартапера, що став мільярдером. Що стосується України, то, за даними спеціального дослідження користування соціальними мережами, здійсненого GfK Ukraine в листопаді 2011 р., на той час найпопулярнішими серед користувачів були “ВКонтакте”, “Однокласники” і Facebook. Найпопулярнішою соціальною мережею в Україні є “ВКонтакте”: її регулярно відвідують 67 % інтернет-користувачів України; ядро користувачів цієї соціальної мережі становить молодь (16-29 років). Друге місце зайняла мережа “Однокласники” з 58 %; ядро користувачів цієї соціальної мережі становлять люди середнього віку (30-44 роки), а найбільш частими відвідувачами є жінки. Facebook регулярно відвідують 43 % інтернет-користувачів, причому ця соціальна мережа поряд із Twitter має порівняно низькі показники частоти відвідування: четверта частина зареєстрованих зовсім не користуються своїми записами в цих мережах [19]. При цьому в Україні частіше соцмережами користуються чоловіки – 54,6 %, жінки, відповідно, – 45,4 %. Найактивнішими виявилися українці віком від 16 до 24 років (43 % від загальної кількості), трохи менше люди віком 25-34 роки (33 %). Українці віком від 35 до 44 років теж досить активні – 16 %. Найменш активна вікова група 45–54 роки – 8 % [20, с.74].

Основною одиницею соціальної структури Інтернету є спільнота. Мануель Кастельс у праці “Галактика Інтернет” наводить визначення спільноти як “мережі міжособистісних зв’язків, що забезпечує соціальну взаємодію, підтримку, інформацію, почуття приналежності до групи і соціальну ідентичність [6, с. 182]”. Особистість самостійно вибирає спільноти, до яких належатиме, і буде мережі власних зв’язків, тому М. Кастельс називає модель, що складається в Інтернеті, мережевим індивідуалізмом. Мережевий індивідуалізм визначає як взаємодію людей одного з одним, так і їх участь у громадських рухах. Соціальні мережі дають можливість розвивати демократичні цінності, тому виступає фактором впливу на суспільне життя та формування національної державної політики. Вони дають змогу ефективно взаємодіяти окремим громадянам, яких об’єднують спільні ідеї, цінності та проблеми, а також шляхи їх розв’язання, утворюються спільноти за інтересами. Таким чином постало глобальне громадянське суспільство, що в своїй більшості складається з осіб-користувачів мережі Інтернет, до якої входить кожен п’ятий житель планети.

Участь глобального громадянського суспільства в інформаційному просторі виражається в роботі самих різних формальних і неформальних організацій, груп, що активно працюють у різних напрямках – боротьба з тероризмом, діяльність влади, екологічні, економічні проблеми, культурне й громадське життя та багато інших і беруть участь у полеміці з різних питань; дуже часто предметом суспільного інтересу груп в соціальних мережах стають проблеми реалізації гарантій соціального захисту громадян, протидії корупції, захисту історичної спадщини, сфери охорони здоров'я, моніторингу стану довкілля тощо. Інтернет і мережеві технології стали ключовим механізмом для формування і маніпуляції свідомістю громадян.

Громадянське суспільство у соціальних мережах організовує суспільну полеміку, наприклад, надаючи інформаційну протидію негативним публікаціям у ЗМІ, у спеціальних журналах, обговорюючи суспільно-політичні події в Україні та світі. Соціальні мережі допомагають громадянському суспільству в Україні структуруватися не лише за допомогою політичних партій та інших громадських організацій, а й на основі неформальних об'єднань у всевітній мережі. Це дає змогу громадянам по-справжньому ефективно брати участь у суспільно-політичному житті нашої держави. Згідно А Токвіля, громадянське суспільство, на відміну від держави, – сфера, для якої характерні не примус, а добровільний вибір, авторитет моралі, а не влади.

Сьогодні необхідно врахування вплив соціальних мереж інститутами глобального громадянського суспільства як інформаційних і організаційних ресурсів, що сприяють органічному поєднанню традиційних форм соціалізації (громадської участі) з новими, онлайн-новими технологіями. Інтернет став дуже важливим майданчиком для самоорганізації населення. Яскравими прикладами є київська Інтернет-спільнота “Збережи Старий Київ” (є також “Збережи старий Львів”) і проєкт із розробки бренду міст “ВікіСітіноміка”. “Для втілення у життя багатьох соціально-орієнтованих не обов'язково бути зареєстрованою організацією. ВГО “Карпати кличуть” виникла з однойменної групи в соцмережі “Однокласники.ру”. Тепер ВГО “Карпати кличуть” зареєстрована, згідно з українським законодавством, громадська організація, повноправна юридична особа, з розширеною структурою обласних відділень, легалізованих для діяльності на території своїх областей.[12].

Роль та значення таких об'єднань не можна абсолютизувати та ідеалізувати, а тим більше вважати інструментом активних дій, хоча не можна й заперечувати того, що соціальні мережі допомагають громадянам відчувати себе повноцінними суб'єктами державотворення. Активна самоорганізація громадян у соціальних мережах поступово стає своєрідним каталізатором процесів суспільних перетворень в Україні. Прямим наслідком вищезначених процесів є поява нового виду громадського діяча – лідера соціальної спільноти, яким може стати кожен користувач Інтернет, який має власні суспільно корисні ідеї, володіє достовірною інформацією та вміє логічно викладати свої думки і готовий брати активну участь в їх обговоренні та реалізації задумів. Позитивними моментами діяльності нових спільнот є те, що:

- вони дають змогу громадянам ефективно реалізувати своє право на участь в управлінні державними справами (ст. 38 Конституції України);
- здатні формувати громадянську позицію з тих чи інших суспільно значущих питань;
- можуть оперативного реагувати на зміну політико-правових умов;
- самі собою не потребують фінансової підтримки;
- існують без утворення власної адміністративної вертикалі [14].

Технічний потенціал Інтернету дає змогу створити дієві засоби контролю за владою, забезпечуючи при цьому прозорість її діяльності. Держава повинна враховувати появу нових елементів суспільної самоорганізації.

Ще одним способом активності глобального громадянського суспільства в Інтернет є краудсорсінг. Вважається, що застосування моделі краудсорсінгу передбачає вирішення задачі за участю дуже численної групи людей за допомогою інформаційних технологій, за рахунок чого вартість і час досягнення результату радикально знижуються.

Прикладом краудсорсінгу є проект нової ісландської конституції. Слід вказати, що в Ісландії 96,5% населення має доступ до Інтернету (в той час як в Україні – 37,49%) [32]. У квітні 2011 р. робоча група в Ісландії розпочала роботу над написанням проекту конституції, що повинно було зайняти всього чотири місяці. Учасники робочої групи збиралися щодня і працювали повний робочий день, отримуючи за це платню, еквівалентну зарплаті парламентаріїв. Щотижня на спеціальному сайті публікувалися результати виконаної ними роботи – тобто проект конституції на різних стадіях розробки. Громадськість це оцінювала, коментувала і вносила пропозиції і поправки. Відповідна реакція дійсно була (вона надходила в основному через сайт, соціальні мережі та інші засоби інтернет-зв'язку): робоча група отримувала відгуки та пропозиції, які розглядалися і враховувалися при створенні нових версій проекту. 29 липня 2011 року проект конституції був представлений на розгляд парламенту, а в жовтні 2012 р. був проведений референдум з ухвалення нової конституції, на якому 66% громадян підтримали роботу своїх співгромадян [7].

Інтернет та соціальні мережі створюють автономний простір комунікації, незалежний як від уряду, так і від тих “гільдій правди”, якими у демократичних суспільствах є традиційні ЗМІ. Можна провести паралель з історичними подіями в Європі у XVI ст., коли винайдений Йоганном Гуттенбергом друкарський верстат став фактором поширення релігійного інакودумства. Ця подія призвела до втрати з боку держави та церкви монополії на інформацію. Наслідком появи друкарського верстату стала Реформація, що охопила Центральну та Північну Європу, а віддаленим наслідком – поява політичної системи нового типу – представницької демократії, заснованій на широкій народній участі в прийнятті рішень через вибори та референдуми. В свій час католицька церква прокляла винахід Гуттенберга. Сьогодні нові комунікативні технології та держава лише починають взаємодіяти, однак уряди окремих країн блокують соціальні мережі під час народних акцій протесту, що нагадує той самий страх перед невідомим, який колись відчули середньовічні церковні ієрархи [9].

В. Ковальов та Ю. Матвієнко зробили спробу окреслити деструктивний аспект соціальних мереж, розуміючи “під руйнівною діяльністю соціальних мереж ми будемо розуміти специфічну людську форму активного ставлення до світу, основний зміст яких є знищення або порушення функціонування існуючих об'єктів і систем, що забезпечують нормальне функціонування особистості, суспільства і держави [17]”. Головною особливістю для визнання законом діяльності соціальних мереж як руйнівної, з точки зору норм свободи слова, друку, віросповідань можливо тільки після виконання в реальному світі певних дій учасниками, скоєння під впливом віртуального мережевого ефекту [17].

Сьогодні в світі організовуються інформаційні спецоперації та війни, спрямовані проти суверенітету держав, за допомогою міжнародних неурядових організацій, які є інститутами глобального громадянського суспільства. Спотворюючи сутність і зміст гегелівської концепції громадянського суспільства, воно включається в процес інформаційних воєн. Інформаційні війни переслідують мету активізувати суспільну свідомість громадськості держави-противника і, таким чином, вплинути на державну політику. Психологічний вплив на супротивника, що базується на комунікативних процесах з використанням сучасних інформаційних технологій, передбачає зміну громадської думки в заданому напрямку. Інформаційні війни періодично ведуться в різних країнах світу напередодні реальних (фізичних) воєн і в процесі їх ведення.

Е. Ларіна та В. Овчинський в доповіді “Електронні війни XXI століття” [10] розділили інформаційні і кібер-війни: “Інформаційні війни є контент війни, спрямований на зміну масової та індивідуальної свідомості, боротьба за уми, цінності, установки, моделі поведінки. Інформаційні війни існували задовго до появи Інтернет. Інтернет перевів ці війни на якісно інший рівень інтенсивності, масштабу та ефективності, а для кібер-війни, спрямовані на руйнівні наслідки інформаційних потоків у вигляді програмних кодів на матеріальних об'єктах та їх систем [10]”.

Інформаційні війни тісно пов'язані з глобальним громадянським суспільством. Як правило, методами інформаційної війни є розповсюдження дезінформації, або по-

дання інформації у вигідному для себе ключі. У результаті може змінюватися оцінка населенням супротивника, починають формуватися поразкові настрої, і в перспективі – перехід на бік провідного інформаційного впливу [21, с.119]. Сьогодні українське суспільство виявилось розколотим за світоглядною ознакою. В Інтернет йде гостра дискусія щодо самоідентифікації жителів України. За кожним інформаційним повідомленням стоять ті чи інші фінансово-політичні групи впливу між якими не існує ні ідеологічного, ні політичного, ні світоглядного консенсусу. Актив телеканалів складають лояльні до вигідної їм точці зору блогери, активісти громадських організацій, члени партій і нечисленні експерти-аналітики. До зазначених організацій та установ відносяться також різного роду місіонерські релігійні структури, які нав'язують ідеї, нерідко навіть протиправним шляхом з використанням методик і технологій нейропсихічного програмування, гіпнозу, які пригнічують волю людини. Поставлено на потік поширення листівок і газет. Таким чином громадськість втягується в інформаційну війну.

К. Черемних і М. Восканян в доповіді “Anonymous війна” [26] пояснюють недавнє збільшення масових протестів за допомогою механізмів інформаційної війни. Акції, позиціонується як “ненасильницькі”, хоча в деяких країнах вони переходять в “гібридні війни”. Гібридна війна (англ. hybrid warfare) – різновид війни із поєднанням принципово різних типів і способів її ведення, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей. Гібридна війна використовує класичні прийоми ведення війни (із військовослужбовцями в уніформах, військовою технікою та ін.), нерегулярні збройні формування (повстанців, терористів, партизан та ін.) та такі типи війни як інформаційна і кібервійна. Гібридна війна комбінує партизанську та громадянську війни, а також заколот і тероризм. Визначення “гібридна війна” відсутнє в міжнародно-правових документах [21, с.52-53]. У зоні бойових дій і в тилу нарощують активність агітатори і організатори акцій, що працюють за сприяння деяких партій і громадських організацій.

На зміну “кольоровим революціям” прийшли “революції 2.0”, відмінна риса яких – ключова роль Інтернету і соціальних мереж. Арабська весна, Occupy Wall Street, Болотна площа або лондонські погроми – усюди ми бачимо на вулицях молодь і середній клас, що вимагають змін. Через включення у соціальні мережі відбувається зростання самосвідомості активістів, бажання брати участь у виборі шляху розвитку своїх країн і “демократичний протест” проти тиранії і корумпованих еліт [26].

“Революція 2.0” не може існувати без мережевих ресурсів: це його повітря, його простір, його інструмент. Спроби лобового вирішення цієї проблеми – нейтралізації загроз шляхом технічного відключення мережевих ресурсів у державі – вдалися в Китаї, Ірані, а почасти і в Білорусі. Але під час арабської весни ця тактика виявилася марною. Причиною цьому є те, що доступ громадян до мережевих ресурсів був оголошений одним з основних прав людини.

В країнах, що володіють значним наукомістким сектором економіки, високотехнологічною виробничою сферою та характеризуються високим рівнем впровадження Інтернету в повсякденне життя, соціум, набагато більш уразливий для застосування інформаційних і кібер-воєн. Одна з провідних американських організацій з вивчення громадської думки Pew Internet & American Life Project провела опитування, хто найбільшою мірою загрожує конфіденційності особистої і корпоративної інформації. Підсумки виявилися такі: 4% – силові структури, 5% – уряду, 11% – інші бізнес-структури, 28% – рекламодавці та інтернет-гіганти і 33% – хакери [10]. Так, в лютому 2012 року, сайт ЦРУ США виявився заблокованим для доступу. Відповідальність за атаку взяли на себе хакери з групи Anonymous. На їх рахунок також атаки на інтернет-сайти сенату США, НАТО, сайти президента та уряду Бразилії, найбільших компаній – Sony, Visa, MasterCard, а також інші інтернет-ресурси [18]. Тобто група хакерів Anonymous – це мережева спільнота, яка має певні світоглядні позиції.

Протистояти інформаційним і кібер-війнам держави прагнуть різними способами. Так, газета New York Times розповіла про проект автоматичного сканування Інтернету в 21 латиноамериканській країні під назвою “Інформаційне око в небі”. Інший

проект спрямований на автоматичне виявлення в Інтернеті терористичних мереж в Афганістані. Пентагон також прив'язали в ЗМІ до гучного дослідження Facebook з аналізу “зараження” емоційними повідомленнями. Пентагон відразу ж виклав 60 мільйонів доларів на вивчення людського простору війни [16]. До протистояння інформаційним і кібер-війнам долучається й глобальне громадянське суспільство, яке виконує роль “публічної дипломатії”.

Сьогодні слід прагнути до досягнення соціальної злагоди, пошуку ефективних стратегій, які належить розробити на рівні найпростіших і всім зрозумілих речей, якими є неприйняття насильницького вирішення суспільних суперечностей, і виразне бажання державності в тому аспекті, в якому вона забезпечує вільне функціонування особистості. Тому, важливими і своєчасними були б: аналіз соціальних та психологічних наслідків впливів на суспільство інформації про події на сході України; проведення комплексних наукових досліджень з проблем протидії інформаційним війнам і інформаційним атакам; вироблення заходів збереження психологічної стійкості громадян; розробка заходів щодо зниження рівня агресивності та насильства в суспільстві, що включають “блокування” матеріалів, які пропагують культ жорстокості. Водночас, необхідно пропагувати ідей єдності нації, єдності людей як мислячих по-різному, але є такими, що належать до українського суспільства, пропагування патріотизму та гуманізму в суспільстві, допомагати виробленню спільної лінії протидії інформаційним війнам, тобто прагнути усвідомленої участі широких верств населення у вирішенні нагальних проблем інформаційного і ідеологічного характеру.

Кращим методом досягнення цілей є новий підхід до комунікації, підхід, сильно спрощений появою технологій соціальних мереж – “публічна дипломатія 2.0”. Одним з найбільш гучних ентузіастів нових тенденцій став викладач інтерактивних комунікацій з університету Нью-Йорка на ім'я Клей Ширки. Його книга “Сюди йдуть всі: що змінюється, коли люди збираються разом” (Here Comes Everybody: How Change Happens when People Come Together) була опублікована порівняно недавно. К. Ширки стверджував, що Інтернет відкрив можливість абсолютно нових форм соціальної координації. “Говорити он-лайн – значить публікувати, а публікувати он-лайн – значить об'єднуватися з іншими. З настанням глобально доступної системи публікації свобода слова стає свободою преси, а свобода преси – свободою зібрань [25]”.

Процеси глобалізації, інформатизації й переміщення активності суспільства в Інтернет потребує чіткого осмислення державами необхідних змін та активних дій для створення правового поля, в якому зацікавлені суспільство, особа й держава. Наявність правового статусу юридичної особи для Інтернет-спільноти дала б можливість повніше впливати на політико-правові процеси у державі. Крім відсутності правового поля, Інтернет-спільноти мають ще один недолік – відносну нестабільність утворення, оскільки навіть спільнота з найкращими ідеями ризикує зникнути дуже швидко після втрати інтересу ключових учасників. Отже, з появою нових технологій постають нові виклики перед суспільством, особою та державою.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. З вищевикладеного слідує, що соціальні мережі, як новий різновид комунікацій, стають чинником розвитку глобального громадянського суспільства. Мережеві спільноти створюють позиції, незалежні від позиції влади, і стають передумовою для громадського контролю над державою та тиску на політичну сферу, роблять значний внесок у міжнародну політику та здійснюють вплив на національну політику держав. Мережевому принципу функціонування глобального громадянського суспільства сприяє сама структура інтернет-середовища, у якому відсутній формальний єдиний керівний центр і ієрархічна система управління. Соціальні мережі сприяють структуризації громадянського суспільства. Інститути глобального громадянського суспільства перебувають у тісному комунікативному зв'язку з іншими соціальними інститутами, зокрема із засобами масової комунікації, громадськими об'єднаннями. Участь глобального громадянського суспільства в інформаційному просторі виражається в роботі різних формальних і неформальних організацій, груп, що активно працюють у різних напрямках; способом активності глобального громадянського суспільства в Інтернет

є краудсорсінг. Деструктивний аспект соціальних мереж полягає у втягуванні мережевих спільнот в інформаційні та кібер-війни. Переміщення активності суспільства в Інтернет потребує створення правового поля для Інтернет-середовища.

Література:

1. Гладуэлл М. Переломный момент. Как незначительные изменения приводят к глобальным переменам / М. Гладуэлл. – М. : Альпина Паблицер, 2013. – 374 с.
2. Горошко О. І. Гендерні аспекти інтернет-комунікацій : автореф. дис. ... д-ра соціол. наук : спец. 22.00.04 “Спеціальні та галузеві соціології” / О. І. Горошко ; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Х., 2009. – 36 с.
3. Даниленко С. І. Громадянський вимір інформаційно-комунікаційної революції: концептуально-теоретичні та політико-прикладні аспекти : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : спец. 23.00.03 “Политическая культура и идеологии” / С. І. Даниленко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 36 с.
4. Интернет 2012: Статистика и аналитика от Pingdom [Електронний ресурс] // ApploidNews. – 2012. – Режим доступу : <http://apploidnews.com/2013/01/18/интернет-2012-статистика-и-аналитика-от-pingdom/>
5. Капінус Оксана. Міжнародні організації у системі сучасних інформаційних відносин / Оксана Капінус // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип. 25. – С. 351-358. – (Серія : “Міжнародні відносини”).
6. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе, обществе / М. Кастельс. – Екатеринбург : У-Фактория, 2004. – 328 с.
7. Конституцію Ісландії написали прості громадяни через Інтернет [Електронний ресурс] // SumyNews. – 2013. – 24.01. – Режим доступу : <http://sumynews.com/novapolityka-z-oleksandrom-khoruzhenko/item/4819-konstytuziyu-islandiyi-napysaly-prosti-gromadyany-cherez-internet.html>
8. Кухар В. Фейсбук, протести і революція: що далі? [Електронний ресурс] / Володимир Кухар // Українська правда. – 2013. – 6.05. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/05/6/6989146/>.
9. Ланюк Є. “Двосічний меч” Facebook’а, або як соціальні мережі змінюють облік світового політикуму [Електронний ресурс] / Є. Ланюк // Західна аналітична група. – 2011. – 10.10. – Режим доступу : <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=4951>
10. Ларина Е. Цифровые войны XXI века [Електронний ресурс] / Е. Ларина, В. Овчинский // Режим доступа : dynacon.ru/content/articles/2321/#a1
11. Меморандум про взаєморозуміння між Генеральним Директоратом з питань Інформаційного суспільства Європейської Комісії та Державним комітетом зв’язку та інформатизації України щодо розвитку Інформаційного суспільства [Електронний ресурс] // Офіційний Вісник України 2003, 47 від 05.12.2003, ст. 2492 (пункт 2) – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?code=994_447
12. Небельмес А. Соцмережа: революції тепер відбуваються тут [Електронний ресурс] / А. Небельмес // ZAXID.NET. – 2011. – 20.04. – Режим доступу : http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?sotsmerezha_revolyutsiyi_teper_vidbuvayutsya_tut&objectId=1127515
13. Окинавская хартия глобального информационного общества (Окинава, 22 июля 2000 года) [Електронний ресурс] – Режим доступа : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_163
14. Пілат Є. Феномен соціальних мереж як фактор розвитку громадянського (інформаційного) суспільства й активізації модернізаційних процесів у сфері державного управління [Електронний ресурс] / Є. Пілат // Вісн. Львів. ун-ту. – 2012. – Вип. 56. – С. 180–186. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/18490/%AA>
15. Пілат Є. Взаємозв’язок громадянського суспільства, інформаційного суспільства та держави в контексті процесу глобальної інформатизації [Електронний ресурс] / Є. Пілат // Електронна бібліотека юридичної літератури. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/18256/%AA#chapter>

16. Почепцов Г. Будущее под прицелом настоящего [Электронный ресурс] / Г. Почепцов // Academia.edu. – Режим доступа : https://www.academia.edu/12034053/БУДУЩЕЕ_ПОД_ПРИЦЕЛОМ_НАСТОЯЩЕГО_ПЕРЕСЕЧЕНИЕ_ГУМАНИТАРНОГО_И_ВОЕННОГО?auto=download&campaign=upload_email

17. Почепцов Г. Информационная война-2013 в представлениях российских экспертов [Электронный ресурс] / Г. Почепцов // Медіапросвіта. – 2014. – 12.01. – Режим доступа : http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/informatsionnaya_voyna2013_v_predstavleniyakh_rossiyskikh_ekspertov/

18. Сайт ЦРУ заработал в обычном режиме после атаки хакеров Anonymous // Сайт Newsukraine.com.ua – 11 февраля 2012 г. – Режим доступа : <http://newsukraine.com.ua/news/317452-sajt-cru-zarabotal-v-obychnom-rezhime-posle-ataki-hakerov-anonymous/>

19. Самі популярні соцмережі в Україні [Электронный ресурс] // U-News. – 2011. – 23.11. – Режим доступа : <http://u-news.org.ua/307-sam-populyarnsocmerezv-ukrayin.html>

20. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 220 с.

21. Сучасна політична лексика : навч. енциклопед. словник-довідник / [П. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.] ; за наук. ред. Хоми Н. М. – Львів : “Новий Світ-2000”, 2015. – 395 с.

22. Токвиль Алексис де. Демократия в Америке : [пер. с франц.] / Предисл. Гарольда Дж. Ласки. – М. : Прогресс, 1992. – 554 с.

23. Устюжанина Д. А. Twitter-революция: мифы и реальность [Электронный ресурс] / Д. А. Устюжанина // Academia.edu. – Режим доступа : <http://www.academia.edu/676668/Twitter->

24. Facebook стал самой популярной социальной сетью по итогам года [Электронный ресурс] // Internetua. – 2013. – 6.01. – Режим доступа : <http://internetua.com/Facebook-stal-samoi-populyarnoi-socialnoi-setua-po-itogamgoda>

25. Харкин Дж. Кибер-коны: Твиттер для Госдепа [Электронный ресурс] / Дж. Харкин // Свободный мир. – Режим доступа : <http://www.liberty.ru/Themes/Kiberkonu-Twitter-dlya-Gosdera>

26. Черемных К. Анонимная война. ”Новый 1968 год” : мировоззренческое содержание и механизмы революций 2.0 (доклад Изборскому клубу) [Электронный ресурс] / К. Черемных, М. Восканян. – Режим доступа : www.dynacon.ru/content/articles/1468/#1

27. Georgii Pocheptsov. Information war in the concepts of Russian experts [Электронный ресурс] / Georgii Pocheptsov. – Режим доступа : https://www.academia.edu/10057189/INFORMATION_WAR_IN_THE_CONCEPTS_OF_RUSSIAN_EXPERTS

28. Commission of the European Communities (1993), Growth, competitiveness, employment. The challenges and ways forward into the 21st century, EU: Brussels (Delors White Paper).

29. Commission of the European Communities (1994a), Europe and the global information society. Recommendations to the European Council, EU: Brussels (High-level group on the information society – Bangemann Report).

30. Commission of the European Communities (1994b), Europe’s way to the information society. An action plan. Brussels: European Commission.

31. Commission of the European Communities (1994c), Europe’s way to the information society. An action plan. Brussels: European Commission.

32. Internet Users by Country (2014) [Электронный ресурс] // Source: Internet Live Stats. Elaboration of data by International Telecommunication Union (ITU), United Nations Population Division, Internet & Mobile Association of India (IAMAI), World Bank. – Режим доступа : <http://www.internetlivestats.com/internet-users-by-country/>

33. Servaes Jan. The European Information Society: A wake-up call [Электронный ресурс] / Jan Servaes. – Режим доступа : <http://www.intellectbooks.co.uk/File:download,id=729/Chapter%201.pdf>